

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В МОТИВУВАННІ СТУДЕНТІВ-МЕХАНІКІВ АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті висвітлено проблеми мотивації студентів-механіків аграрного університету до навчання іноземної мови. Розглянуто поняття мотивації, проаналізовано труднощі, з якими стикаються студенти під час вивчення іноземної мови, а також чинники, що впливають на мотивацію. Проаналізовано роль викладача у процесі формування мотивації, зокрема його можливості впливати на формування позитивної мотивації до навчання іноземної мови студентами-механіками.

Ключові слова: мотивація, інтегративна мотивація, інструментальна мотивація, мова для спеціальних цілей, навчання іноземної мови, навчання студентів-механіків.

Підготовка фахівця нині здійснюється в умовах євроінтеграції України, а цей процес зумовлює свої вимоги до спеціаліста на ринку праці. Сучасному агропромислому виробництву потрібні інженери, які володіють іноземною мовою на достатньому рівні, щоб ефективно розкривати свою високу компетентність, успішно виконуючи професійні обов'язки. У таких умовах навчання майбутніх інженерів іноземної мови набуває особливого значення та потребує формування стійкої позитивної мотивації, яка б стала основою для ефективного опанування іноземною мовою студентами немовного ВНЗ.

Питання ефективності навчання іноземної мови досліджені в наукових працях багатьох учених (В. Артемова, І. Зимньої, В. Ляудіс, Є. Полат, Е. Солововой та ін.). Проблемам оволодіння іноземною мовою за професійним спрямуванням, у тому числі формуванню навичок іншомовної комунікації, присвятили публікації чимало вітчизняних і зарубіжних науковців (А. Астадур'ян, І. Берман, Л. Борозенець, Н. Городецька, Н. Зубаль, О. Романенко, Т. Серов, О. Токменко, Т. Труханов, С. Шатілов, Ш. Гюнтер, М. Макош, Д. Уїлкінс, Д. Хаймз та ін.).

Очевидно, що сучасний спеціаліст має постійно підтримувати себе на відповідному культурному та професійному рівні. Мотивація є ключем для формування у майбутнього фахівця концепції "навчання протягом життя", тобто готовності до безперервної самоосвіти. Дослідженням проблем мотивації присвячені праці Б. Ананьєва, Л. Божович, А. Гебоса, В. Ковальова, В. Лісовського, Н. Пейсахова, М. Рокича, А. Панасюка та ін. Певні аспекти формування особистості інженера агропромислового виробництва, а також проблеми вдосконалення підготовки фахівців аграрного сектору та формування професійної мотивації досліджуються в наукових працях О. Дьоміна, Н. Журавської, Т. Іщенко, О. Колоска, П. Лузана, В. Манька, В. Свистун, Н. Тверезовської та ін. Проблеми мотивації майбутніх фахівців усебічно визначаються, але водночас у викладачів вищої школи виникають усе нові питання, які потребують нових підходів до вирішення означеної проблеми.

Мета статті – проаналізувати чинники, які впливають на формування мотивації студентів-механіків аграрного ВНЗ до вивчення іноземної мови; визначити можливості викладача у формуванні позитивної мотивації студентів; на основі аналізу та практичного досвіду надати певні рекомендації щодо формування позитивної мотивації до навчання іноземної мови.

Психологи розглядають мотивацію як процес, у результаті якого певна діяльність набуває особистісного значення, що, у свою чергу, породжує стабільний інтерес до цієї діяльності та перетворює її зовнішні цілі на внутрішні потреби особистості. Мотивація до навчання, тобто внутрішня потреба у вивченні нового матеріалу, засвоєнні тих чи інших умінь і навичок тощо, активізує пізнавальну діяльність студента. З урахуванням визначення мотивації до навчання як внутрішньої потреби студента існує необхідність дослідити вплив викладача на цей процес.

У психолого-педагогічній літературі зазначено, що мотивація до навчання іноземної мови може бути представлена трьома елементами: зусилля (тобто час, витрачений на процес навчання та наполегливість студента), бажання (визначається тим, наскільки студент хоче оволодіти іноземною мовою) та емоційна реакція студента на процес і результати навчання [2].

Співбесіди та анкетування студентів-механіків різних років навчання дали необхідну для аналізу інформацію. Виявилось, що відповіді студентів суперечливі. Наприклад, більшість студентів першого і другого років навчання (87%), а також майже всі студенти останнього року навчання (94%), які брали участь в опитуванні, хотіли б володіти іноземною мовою. Водночас значний відсоток опитуваних (54% – переважно студенти молодших курсів) вважає, що 1 заняття (2 год) протягом тижня достатньо для успішного оволодіння іноземною мовою. Студенти-випускники впевнені, що оптимальна кількість практичних занять на тиждень – 4–6 год.

Переважна частина студентів (82%) вважає, що володіння іноземною мовою необхідне для вдалого працевлаштування та успішного виконання своїх професійних обов'язків.

Майже всі студенти погоджуються, що робота на занятті повинна підтримуватися самостійною роботою вдома (96%). Велика кількість респондентів (79%) виконує домашні завдання, при тому, що не всі з них виконували, як вони зізналися, домашні завдання в школі.

Багато студентів (68%) на занятті віддають перевагу виконанню письмових завдань над комунікативною діяльністю. Як правило, причина цього – низький рівень комунікативної компетенції, до того ж, багато студентів не знайомі з комунікативними методами навчання іноземної мови.

Під час опитувань було з'ясовано, що студенти старших курсів, як правило, незадоволені своїм рівнем іноземної мови і пояснюють це слабкою самоорганізованістю, тим, що недооцінювали значення іноземної мови для майбутньої професії, недостатньою кількістю навчальних годин, а також нецікавими заняттями.

Результати опитування дають підстави зробити певні висновки:

1) студенти молодших курсів не мають чітко сформованого уявлення про той рівень володіння іноземною мовою, який регламентує освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника, хоча більшість студентів має уявлення про те, які можливості надає майбутньому фахівцеві володіння іноземною мовою;

2) студенти мають бажання володіти іноземною мовою, але слабо розуміють, яких зусиль і скільки реального часу потребує цей процес, і не готові до такої наполегливої довгострокової праці;

3) згодом студенти усвідомлюють необхідність вивчення іноземної мови;

4) низький рівень іноземної мови є основним чинником формування негативної мотивації;

5) бажання вивчати іноземну мову ще не є визначним чинником, який би впливав на формування позитивної мотивації.

Серед майбутніх інженерів аграрного ВНЗ чимало студентів зі слабкою мотивацією. Серед основних причин демотивації студентів-механіків зазначені: низький рівень іноземної мови, відсутність умінь і навичок навчатися, відсутність інтересу до матеріалу, який викладається, слабе розуміння необхідності вивчати іноземну мову майбутнім інженером, відсутність бажання вчитися загалом.

Протягом співбесід окремо поставлено питання: “Чого Ви очікуєте від викладача іноземної мови?”. Думки студентів з цього приводу не виявилися несподіваними, адже подібні результати вже згадувалися в педагогічній літературі, зокрема у Б. Павлія [3]. Аналіз даних дав змогу подати їх таким чином. Студенти-механіки очікують на:

– індивідуальний підхід, який би враховував їх потреби, здатності та можливості вчитися. У цьому виражається хвилювання студентів щодо їх стартового рівня, з яким вони приходять до ВНЗ, темпу навчання і, як результат, їх успіху та невдач. Причому викладач має тонко відчувати динаміку, адже низка неприємних досвідів може стати причиною негативної мотивації;

– “живу людину”, яка б переймалася не тільки їх навчальними результатами, а й розвитком особистості студента. Тобто більшість студентів цінує виховну складову педагогічного процесу й очікує на те, що їх викладач ділитиметься своїм досвідом з ними;

– складні, але потужні завдання, які б змушували їх працювати та зростали, а не викривали їх низький рівень;

– зрозумілих пояснень з будь-яких питань мови з конкретними прикладами, бажано пов'язаними з їх майбутньою професією;

– чітких завдань і прозорих методів оцінювання. Викладач не може дозволити собі втратити інтерес студента до навчання іноземної мови через те, що студент (часто з низьким рівнем) не розуміє, що він повинен зробити, щоб виконати певне завдання, і як будуть оцінюватися його зусилля. Крім того, сам процес оцінювання і його результати також є надзвичайно важли-

вими й повинні підтримувати мотивацію (оцінка має бути адекватною витраченим зусиллям);

– “здорову атмосферу”, в якій і викладач, і одногрупники підтримують один одного, створюючи умови для розвитку та отримання високих навчальних результатів.

Теоретичне підґрунтя для аналізу цих питань знаходимо в дослідженнях багатьох науковців. Коли мова йде про підготовку майбутнього фахівця до професійного спілкування з представниками іншомовної спільноти, проблема формування мотивації повинна розглядатися з урахуванням таких складових, як інтегративна (бажання студента інтегруватися до іншомовної спільноти) та інструментальна (бажання отримати практичну вигоду від вивчення іноземної мови, яка, зазвичай, включає задоволення потреби студента застосовувати знання мови для навчальних цілей, а фахівця – для отримання інформації з іншомовної спеціалізованої літератури, співпраці з іноземними фахівцями, отримання більш високооплачуваної роботи тощо), оскільки вони обидві є істотною основою для сталого довгострокового успіху в навчанні іноземної мови. Проте ми погоджуємося з висновком, зробленим Р. Шмідтом [5, с. 13], що жодне з досліджень не з'ясовує, є мотивація причиною чи результатом успішного навчання. Таким чином, для того, щоб зрозуміти природу мотивації, вчені досліджували явище під іншим кутом: у контрасті між внутрішньою та зовнішньою мотивацією [5, с. 14]. Зовнішня мотивація зумовлена можливим отриманням зовнішнього заохочення, тоді як внутрішня мотивація виявляється через можливість отримати заохочення (задоволення) від самої діяльності. У такому аспекті й інструментальна, й інтегративна мотивація є підтипами зовнішньої мотивації, оскільки обидві стосуються результату певної діяльності.

Подальші дані, отримані Р. Шмідтом, дають нам змогу краще зрозуміти причини, які впливають на формування мотивації студента до навчання іноземної мови. Адже нескладно уявити ситуацію, коли студент бажає вивчити іноземну мову для того, щоб спілкуватися з носіями мови, але зовсім не отримує задоволення від процесу навчання, тобто є тільки зовнішня, до того ж, інтегративна мотивація, і немає внутрішньої. Таких комбінацій кілька: студенти з інструментальною мотивацією, які отримують задоволення від процесу навчання; студенти, котрі не мають чітко виражених причин учини іноземну мову, але яким подобається діяльність; учини іноземну мову можуть заради самої мови, а на додаток ще й з конкретними практичними цілями; найгірший варіант, коли студент не має певних зовнішніх цілей і не отримує задоволення від процесу вивчення іноземної мови.

Слід погодитися з Р. Шмідтом, у тому, що під час дослідження проблеми формування внутрішньої мотивації можна шукати відповіді на такі запитання: що може сформувати внутрішню мотивацію до певної діяльності? Чому одні види діяльності викликають задоволення, тоді як інші є нудними? Відповідь на ці запитання можна знайти у М. Чиксентміхаї, який, як відомо, досліджував спад і піднесення (“потік”) психологічного стану (мотивації,

концентрації та причетності). Його результати [1] констатують, що мотивація, вплив, активізація та концентрація будуть найвищими, коли і складність завдання, і ті навички, яких набуває людина, приблизно рівні та високі. Коли ж складність висока, а навички слабкі й недостатні, людина перебуває у стані тривоги. Низька складність завдань і мізерні навички викликають нудьгу й апатію. Причому ці результати справедливі для людей будь-якого віку, національності, соціального класу тощо.

На основі цих теоретичних даних можна виокремити ті чинники, які впливають на формування позитивної мотивації до навчання іноземної мови, окрім того, чинники, реалізація яких цілком залежить від викладача (слід наголосити, що подібних висновків свого часу дійшов і Е. Сасс [4]):

- ентузіазм викладача;
- цінність навчального матеріалу;
- організація курсу й занять (кількість годин та вид рубіжного контролю);
- доступність і посилення складності матеріалу;
- застосування активних методів навчання (залучення студентів до різного масштабу проектів: додаткове читання; підготовка повідомлень, презентацій, постерів, публічних виступів; написання есе тощо);
- різноманітність (матеріалу, методів навчання – застосування комунікативних методів, рольових ігор, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій тощо);
- регулярний моніторинг навчальних результатів і звітність між викладачем і студентом про них;
- досяжні, зрозумілі й конкретні цілі. Стосовно процесу постановки цілей слід відзначити його надзвичайну важливість. На основі аналізу опитувань студентів і власного досвіду хотілося б ще раз підкреслити, що роз'яснень потребують як кінцева мета курсу, так і мета кожного заняття, навіть кожного завдання для отримання успішних результатів;
- формування відповідальності студента за його успіхи. Студент має усвідомити, що результати навчання – це не тільки його бажання чи небажання вчитися, це вимога до випускника ВНЗ, що задекларована в галузевому стандарті вищої освіти, що передбачає цілу низку умінь, яких він має набути.

Висновки. Оскільки мотивація до навчання іноземної мови (як і загалом до навчання) – це внутрішня потреба в отриманні знань, умінь і навичок, що активізує пізнавальну діяльність студента, на яку впливають чимало різноманітних чинників, то можливості викладача у формуванні позитивної мотивації безмежні, проте достатньо широкі.

Процес формування позитивної мотивації до навчання іноземної мови тривалий і копіткий, що потребує від викладача не тільки високої мовної компетенції, а й таких необхідних компонентів педагогічної майстерності, як творчість, терпіння, увага до студента, готовність разом з ним долати його труднощі і страхи.

Подальшого дослідження потребують питання індивідуалізації та диференціації навчання, пошуку нових підходів і розробки ефективних методів

і прийомів оптимізації та інтенсифікації навчального процесу шляхом застосування сучасних методик і технологій навчання іноземної мови.

Список використаної літератури

1. Чиксентмихайи М. Поток: Психологія оптимального переживання / М. Чиксентмихайи. – М. : Альпіна Нон-фікшн, 2013. – 464 с.
2. Norris-Holt J. Motivation as a Contributing Factor in Second Language Acquisition [Electronic resource] / J. Norris-Holt // The Internet TESL Journal. – 2001. – Vol. VII. – № 6. – Mode of access: <http://iteslj.org/Articles/Norris-Motivation.html>.
3. Pavliy B. A creative approach to teaching foreign languages in technical universities in Japan / B. Pavliy.
4. Sass E.J. Motivation in the College Classroom: What Students Tell Us [Electronic Resource] / E.J. Sass // Teaching of Psychology. – Mode of access: <http://top.sagepub.com/content/16/2/86.short>.
5. Schmidt R. Foreign language motivation: Internal structure and external connections / R. Schmidt, D. Boraie, O. Kassabgy // Language Learning Motivation: Pathways to the New Century. (Technical Report #11). – Honolulu: University of Hawai'i, Second Language Teaching & Curriculum Center, 1996. – С. 9–70.

Стаття надійшла до редакції 07.03.2014.

Титова Е.А. Роль преподавателя в мотивировании студентов-механиков аграрного университета к изучению иностранного языка

В статье освещена проблема мотивации студентов-механиков аграрного университета к изучению иностранного языка. Рассмотрено понятие мотивации, проанализированы трудности, с которыми сталкиваются студенты при изучении иностранного языка, а также факторы, влияющие на мотивацию. Проанализирована роль преподавателя в процессе формирования мотивации, в частности его возможности влиять на формирование положительной мотивации к изучению иностранного языка студентами-механиками.

Ключевые слова: *мотивация, интегративная мотивация, инструментальная мотивация, язык для специальных целей, изучение иностранного языка, обучение студентов-механиков.*

Titova O. The teacher's role in the forming of foreign languages learning motivation for the mechanical students of agrarian university

The work is devoted to the problem of mechanical students at agrarian university motivation to learn a foreign language. The significance of motivation as a contributing factor in foreign language acquisition is considered in the article. Motivation definitions are studied in the paper. It is the learner's orientation with regard to the purpose of foreign language learning. Motivation is considered according to two basic types: integrative and instrumental. Integrative type is specified by the student's positive attitudes towards the native speakers and the wish to integrate into that foreign language community. Instrumental motivation is connected with functional reason for language learning and is characterized by the desire to get some practical benefit through foreign language applying.

The students have been interviewed as for the difficulties of the foreign language learning. Their answers were analyzed and some conclusions have been done. The learners would like to have high language level, they realize the benefit and opportunities, but at the same time they are not ready to spend much time and make efforts for the process. The respondents described important features of the foreign language teacher.

Considering theoretical studies on the topic and practical experience the factors which influence on the process of positive motives formation and which are within teacher's control have been defined and commented. The significance of learning purposes consciousness and

realization by students as one more contributing factor in foreign language acquisition is considered in the article.

Much attention was focused on the role of teacher in the forming of foreign languages learning motivation for the mechanical students of agrarian university. To get good results the instructor should take into account his students' level, their learning abilities and motivation degree. The teacher's purpose is to search for new better and more effective approaches to make the teaching of foreign languages successful.

Key words: *motivation, integrative motivation, instrumental motivation, language for specific purposes, foreign language learning, mechanical students teaching.*